

IV. DISEMINACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U OVOM ĆETE DIJELU KNJIGE NAUČITI:

- razlikovati sažetke prema namjeni (sažetak pisanog rada, projektnog prijedloga, konferencijskog izlaganja ili postera)
- kritički procijeniti sažetke u području odabrane teme istraživanja, uključujući i vlastite sažetke
- napisati sažetak vlastitog istraživanja
- pronaći poziv za sudjelovanje na konferenciji
- procijeniti vlastito zanimanje za konferenciju na temelju poziva
- razlikovati postere i usmena izlaganja
- primijeniti dobre prakse u sudjelovanju na konferenciji
- primijeniti dobre prakse u izradi postera i usmenih izlaganja
- kritički procijeniti korist konferencije za vlastito istraživanje
- primijeniti odgovarajuću strukturu i stil u pisanju znanstvenog rada
- razlikovati poglavlja znanstvenog rada s obzirom na njihovu funkciju i formu
- izdvojiti ključne riječi
- odabrati odgovarajući način prikaza rezultata
- anonimizirati rad za slanje u časopis ili prijavu na konferenciju
- navesti korake u recenzentskom postupku
- navesti dijelove recenzije.

12. Pisanje sažetaka

U OVOM ĆETE POGHLAVLJU NAUĀITI:

- razlikovati sažetke prema namjeni (sažetak pisanog rada, projektnog prijedloga, konferencijskog izlaganja ili postera)
- kritički procijeniti sažetke u području odabrane teme istraživanja, uključujući i vlastite sažetke
- napisati sažetak vlastitog istraživanja.

Sažetak je koncizni prikaz glavnih toĀaka već provedenog ili budućeg istraživanja, a piše se prilikom prijave za konferenciju (v. 13.2.) ili za tematski broj Āasopisa, prilikom prijave prijedloga istraživaĀkog projekta ili kao dio već napisanog rada (npr. Ālanka, diplomskog rada, disertacije, poglavlja u knjizi). Sažetak treba sadržavati potpune informacije o nekom radu tako da moųe stajati samostalno, bez potrebe da se konzultiraju drugi izvori ili cjeloviti rad.³³

Ovisno o prilici za koju se piše, sažetak je namijenjen različitoj ciljnoj publici i ima različite svrhe. Pri prijavi konferencije, programski odbor konferencije na temelju sažetka odlučuje odgovara li predloųeni rad temi i opsegu konferencije, kao i o tome tko će ga recenzirati (v. 15.). Na temelju sažetka zatim o kvaliteti istraživanja prosuđuju recenzenti, što je odlučujući korak u prihvaćanju ili odbijanju rada za konferenciju. Ako rad bude prihvaćen, sažetak (isti ili doraden na temelju recenzentskih uputa) sluųi drugim sudionicima konferencije kako bi

³³ U nekim se sluĀajevima javljaju i opisni saųeci. Njima nije cilj da stoje samostalno, kao zamjena za cjeloviti rad, nego se u njima daje opis tema koje se nalaze u radu. Oni su obićno i kraćeg opsega od „obiĀnog“ saųetka. Njima se nećemo posebno baviti u ovom poglavlju.

odlučili zanima li ih istraživanje dovoljno da dođu poslušati izlaganje ili vidjeti poster (v. 13.5.). Sažetak se piše i kao dio projektnog prijedloga koji zapravo sadrži plan istraživanja (v. Dodatak 1). U tom je slučaju sažetak prvenstveno namijenjen povjerenstvu ili recenzentima koji će odlučivati o tome hoće li dodijeliti sredstva za projekt, dati stipendiju, odobriti pisanje doktorata i slično. Kad je riječ o napisanim radovima, čitatelji na temelju sažetka odlučuju hoće li pročitati cjeloviti rad, o čemu je bilo govora u poglavlju o kritičkom čitanju (v. 3.). U citatnim bazama sažetak je jedini dostupan dio rada (v. npr. Hrvatsku znanstvenu bibliografiju, <https://bib.irb.hr/>, koja uključuje i neke cjelovite radove). Baze podataka i pretraživači često se koriste pojmovima iz sažetka pisanog rada kako bi indeksirali radove što određuje hoće li se neki rad pojaviti kao rezultat pretrage.

12.1. Elementi sažetka

Bez obzira na to u koju se svrhu pišu, sažeci obično sadrže sljedeće elemente:³⁴

- Polazišta: o čemu je riječ, zašto je to važno?

Tu se opisuje teorijsko i/ili praktično polazište kojim se istraživanje bavi i njegovu relevantnost.

- Istraživački problem

U tom dijelu sažetka opisuje se istraživački problem (v. 2.) koji se pokušava riješiti u istraživanju. Opis istraživačkog problema obično daje do znanja i koliko je on općenit odnosno specifičan. Tu se navode i ciljevi i hipoteze.

- Pristupi i metode: pristup rješavanju istraživačkog problema

U tom se dijelu daje opis korištenih ili planiranih postupaka, izvora i metoda. Iz ovog dijela mora biti jasno da korištena ili planirana metodologija odgovara istraživačkom problemu i hipotezama.

³⁴ Popis sastavljen prema Koopman (1997) i „Abstracts“ (bez dat.).

- Rezultati

Ako je istraživanje dovršeno (u slučaju već napisanog rada, a katkad i pri prijavi za konferenciju), u tom se dijelu opisuju rezultati istraživanja. Ako imamo preliminarne rezultate ili je riječ o tek planiranom istraživanju (prijava za konferenciju, projektni prijedlog), opisujuemo očekivane rezultate.

- Zaključak: implikacije istraživanja

U zaključku se govori o relevantnosti rezultata i implikacijama koje oni imaju ili bi mogli imati za područje istraživanja. Tu se valja osvrnuti i na to do koje su mjere rezultati specifični, odnosno općeniti.

U propozicijama se obično propisuje duljina sažetka koja se izražava maksimalnim brojem riječi. Zadani maksimalan broj riječi može se uvelike razlikovati. U slučaju sažetaka za konferencije ograničenje se obično kreće između 150 i 500 riječi, ovisno o konferenciji. Za pisane radove sažeci su obično nešto kraći pa se ograničenja kreću između 150 i 200 riječi. U slučaju prijedloga istraživačkih projekata, obično se traže dulji sažeci (koji se nazivaju i proširenim sažecima), čija se duljina kreće od približno 400 do 1000 riječi ili više. Prošireni se sažetak javlja i kad je riječ o doktorskim radovima i monografijama, a tada se obično piše na jeziku na kojem nije napisan glavni tekst.

U nekim slučajevima propozicijama se propisuju i dijelovi koje sažetak mora imati. Ako su ti dijelovi i označeni podnaslovima (npr. uvod, metodologija, rezultati, rasprava), onda je riječ o strukturiranom sažetku, koji se obično piše u biomedicinskim znanostima.

Ako dijelovi sažetka nisu posebno propisani, duljinu i detaljnost pojedinih elemenata sažetaka treba prilagoditi svrsi sažetka i ciljnoj publici. Primjerice, u sažecima pisanih radova naglasak treba staviti na rezultate i implikacije. Isto vrijedi i u slučaju prijave radova za kompetitivne konferencije. Ako je riječ o sažetku planiranog istraživanja, bitno je barem zacrtati koji su očekivani rezultati, a naglasak valja staviti na planirane metode i potencijalne implikacije očekivanih rezultata.

OKVIR H. ANALIZA SAŽETKA

U nastavku donosimo analizu sažetka rada (Vujsić i Liker 2013) predstavljenog na fonetskom skupu *Istraživanja govora*. Uz pojedine elemente sažetka komentiramo njegove sastavne dijelove (polazišta, istraživački problem, pristupe i metode, rezultate, zaključak) služeći se sljedećim pitanjima:

1. Je li navedeno područje kojim se istraživanje bavi i njegova relevantnost?
2. Je li naveden istraživački problem, ciljevi i hipoteze?
3. Jesu li navedeni postupci, izvori i metode? Odgovaraju li postupci ciljevima i hipotezama?
4. Jesu li navedeni rezultati ili očekivani rezultati?
5. Jesu li navedene implikacije istraživanja i koliko su specifične, odnosno općenite?

Na kraju komentiramo cijeli sažetak prema savjetima za pisanje sažetka: navođenje literature u sažetku, ciljna publika, pridržavanje propozicija, revidiranje, davanje primjera podataka ili problema u lingvistici.

Statistička kvantifikacija spektra šuma hrvatskih lingvalnih frikativa

Opisni naslov (o vrstama naslova v. 14) koji navodi ključne elemente: metode i podatke koji će se analizirati. Budući da je riječ o specijaliziranoj fonetskoj konferenciji, naslov je primjeren publici.

Cilj je ovog istraživanja kvantificirati spektar šuma lingvalnih frikativa /s/ /ʃ/, /z/ i /ʒ/ u tipičnih (zdravih) hrvatskih govornika. Dosadašnji akustički opisi hrvatskih lingvalnih frikativa bili su temeljeni na vizualnoj inspekciji spektrografskih prikaza. Takvi opisi obično su vrlo detaljni, ali glavna im je mana nemogućnost precizne kvantifikacije svih aspekata spektra šuma. Upravo zbog toga danas ne postoje kvantificirani rasponi akustičkih vrijednosti spektra šuma frikativa kod tipičnih hrvatskih govornika.

U ovom se dijelu definira područje istraživanja, tj. spektar šuma lingvalnih frikativa. Daju se karakteristike prethodnih istraživanja i uvodi se istraživački problem (ne postoje kvantificirani rasponi akustičkih vrijednosti spektra šuma frikativa), čime se pokazuje relevantnost istraživanja.

Ovo istraživanje usmjereno je upravo na taj normativni nedostatak. Spektar frikativa je šuman i stoga ga je moguće vrlo učinkovito analizirati statističkim metodama. Jedna su od čestih statističkih metoda kvantifikacije oblika šumnoga spektra spektralni momenti. Spektralni su momenti razrađeni statistički momenti kojima se obično opisuje oblik histograma, pri čemu se oblik spektra promatra kao distribucija vjerojatnosti. Četiri spektralna momenta dovoljna su za preciznu kvantifikaciju oblika šumnoga spektra: težište, raspršenje, nagib i istaknutost.

Riječ je o izvidajnom istraživanju pa se u sažetku ne navode hipoteze (v. 5). Stoga se u ovom dijelu daje detaljniji opis postupaka potrebnih za definiciju istraživačkog problema (korištenje spektralnih momenata kao metodološkog postupka). Iz opisa se može pretpostaviti da je riječ o subspecijalističkom području koje je potrebno dodatno objasniti na konferenciji koja se bavi različitim aspektima fonetike.

Za potrebe analize spektra šuma frikativa u ovom je radu snimljeno 36 izvornih govornika hrvatskoga jezika, bez povijesti govornih i slušnih poteškoća. Izgovor svih ispitanika procijenjen je od strane troje neovisnih stručnih slušača, koji su izgovor petero ispitanika procijenili neprihvatljivim. Stoga je akustički analiziran 31 izvorni tipični hrvatski govornik prosječne starosti 23 godine. Ispitanici su izgovarali listu od 12 dvosložnih hrvatskih riječi u kojima su se lingvalni frikativi /s/ /ʃ/, /z/ i /ʒ/ nalazili u drugom slogu te u simetričnoj vokalskoj okolini triju vokala /i/, /a/ i /u/. Svaki je ispitanik listu od 12 riječi izgovorio pet puta. Ukupno snimljeno 1860 riječi. Govorni materijal snimljen je u fonetskom studiju opremljenom za akustička snimanja. Četiri spektralna momenta šuma frikativa analizirana su programom Praat, a statistička obrada i vizualizacija rezultata napravljena je programom MS Excel. Za testiranje razine značajnosti razlika rezultata upotrijebljena je dvosmjerna analiza varijance s replikacijom.

U ovom se dijelu detaljno navode metodološki postupci: sudionici, korišteni materijali, postupak, oprema i softver korišten pri snimanju i analizi.

Rezultati su pokazali da se hrvatski lingvalni frikativi najbolje razlikuju prema težištu i raspršenju spektra šuma, a zatim po nagibu spektra, dok je istaknutost najjače amplitude relativno slab akustički korelat za međusobno razlikovanje.

U ovom se dijelu daje opis rezultata koji se referira na prethodno definirane postupke (spektralne momente) na taj način dajući koheziju tekstu.

U radu se donose prosječne vrijednosti, ali i rasponi svih mjerenih varijabli, na temelju kojih se vrlo precizno mogu odvojiti tipične od atipičnih produkcija ovih frikativa. Rezultati istraživanja raspravljaju se u svjetlu dosadašnjih spoznaja o hrvatskim frikativima, sličnih rezultata za druge jezike te se predlaže klinička primjena ovih rezultata.

Ovaj dio započinje rečenicom koji se nastavlja na rezultate istraživanja, nakon čega se u istoj rečenici navode specifične implikacije (precizno odvajanje tipičnih od atipičnih produkcija). Nakon toga se spominju generalne implikacije, koje se u sažetku ne razrađuju.

Komentar prema savjetima za pisanje sažetka

Navođenje literature u sažetku

U analiziranom se sažetku ne navodi literatura. Pregled svih sažetaka s konferencije na kojoj je održano izlaganje (https://ig.ffzg.unizg.hr/ig2013/IG_2013_sazeci.pdf) pokazuje da se literatura u navedenoj knjižici sažetaka navodila rijetko, a nijedan sažetak na kraju nema naveden popis literature. To upućuje na to da je riječ o prešutnoj normi prilikom prijave na navedenu konferenciju. Za razliku od toga, na konferenciji Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku održanoj 2019. godine, u pozivu je navedeno da je moguće navesti do četiri referencije (<http://www.hdpl.hr/upload/1d3f80f831db68c8d8c81f04abadc24cff3d014d.pdf>), što su autori uglavnom i koristili u svojim sažecima (knjiga sažetaka dostupna na: <http://www.hdpl.hr/upload/8d27d5146ace6c5b04de2f018250c80b0ff87d53.pdf>).

Ciljna publika

Ciljna publika na samoj konferenciji razmjerno je specijalizirana pa se očekuje da bez većih problema razumiju što su, na primjer, lingvalni frikativi. Za razliku od toga, od publike se ne očekuje poznavanje nekih metodoloških postupaka koji su dodatno objašnjeni u radu.

Pridržavanje propozicija

Važan aspekt pridržavanja propozicija vidljiv iz sažetka jest da ima 368 riječi, što je između 300 i 400 riječi kako je propisano pozivom za skup (<https://ig.ffzg.unizg.hr/ig2013/abs.html>).

Revidiranje i navođenje primjera

Revidiranje je kategorija povezana s procesom pisanja sažetka i nije nam dostupna za analizu na temelju gotovog sažetka. U ovom se sažetku ne navode primjeri.

Kako bismo oprimjerali elemente revidiranja i navođenja primjera, pogledajmo nerevidirani i revidirani ulomak jednog drugog sažetka (Korajac i Stanojević 2018).

Nerevidirani ulomak:

Kognitivnolingvistička istraživanja inoga jezika pokazuju da je dubinsko procesiranje, dakle promišljanje o motiviranosti značenja, važno za razumijevanje i retenciju leksičkih jedinica (Littlemore 2009: 148). Primjerice, kada glagolu „nadati se“ učenik pripisuje značenje „vidjeti svjetlo“, to znači da dubinski procesira. Dubinsko je procesiranje razvidnije za leksičke izraze nego za gramatičke, a u ovome će se istraživanju na temelju frazeoloških izraza istražiti oboje.

Revidirani ulomak:

Kognitivnolingvistička istraživanja inoga jezika pokazuju da je dubinsko procesiranje, dakle promišljanje o motiviranosti značenja, važno za razumijevanje i retenciju leksičkih jedinica (Littlemore 2009: 148). Primjerice, kada glagolu „nadati se“ učenik pripisuje značenje „vidjeti svjetlo“, to znači da dubinski procesira. Dubinsko je procesiranje razvidnije za leksičke izraze nego za gramatičke, ali je Geld (2009: 236, 237) dokazala da se kod topoloških gramatičkih elemenata u engleskome (čestica poput in ‘u’, out ‘van’) dubinsko procesiranje jasno vidi te da ima značajan doprinos strateškom konstruiranju fraznih glagola.

U revidiranom je ulomku dodana specifikacija odnosa gramatičkih elemenata i dubinskog procesiranja koja je temelj analize u radu. Također, u objema inačicama sažetka navode se primjeri dubinskog procesiranja.

12.2. Savjeti za pisanje sažetaka

Za pisanje sažetka teško je dati gotov „recept“ koji bi trebalo uvijek slijediti. Međutim, možemo navesti neke elemente na koje valja obratiti pažnju.

12.2.1. Navođenje literature u sažetku

Kad je riječ o radovima u časopisima ili monografijama, opće je pravilo da sažetak mora moći stajati samostalno, što znači da obično ne uključuje literaturu. Ipak, situacija se razlikuje od izdavača do izdavača, pa čak i od časopisa do časopisa, stoga uvijek valja proučiti upute za autore. Pri prijavi rada za konferenciju, sažetak može sadržavati literaturu, popraćenu popisom na kraju. Ako se u sažetku navodi literatura, treba navesti samo ono što je apsolutno neophodno, npr. jednu do dvije bibliografske jedinice.

12.2.2. Ciljna publika

Pri pisanju sažetka, baš kao i pri pisanju rada, važno je stalno imati na umu koja je ciljna publika – je li riječ o specijalistima ili ne. Sažeci za konferencije s usko zadanim temama ili časopise koji objavljuju radove iz supspecijalističkog područja mogu koristiti specijalističke pojmove, ponekad čak i bez definicija (ako se koriste uvriježene definicije). Za razliku od toga, sažetke za opće konferencije ili za časopise koji pokrivaju šire teme treba pisati tako da budu dostupni širem krugu znanstvenika. Kad je riječ o projektnim prijedlozima (pa tako i njihovim sažecima), ponekad se traži da oni budu napisani tako da ih mogu razumjeti i znanstvenici koji se bave drugim poljima znanosti.

12.2.3. Pridržavanje propozicija

Premda su neki elementi sažetaka uobičajeni, pojedini časopisi, konferencije ili financijeri istraživanja mogu postaviti posebne zahtjeve. Tih se naputaka pri pisanju sažetaka treba držati jer o tome ovisi prihvaćanje rada u časopis ili na konferenciju ili dobivanje sredstava. Propozicije najčešće uključuju duljinu sažetka, tj. maksimalan broj riječi. Osim toga, propozicije mogu uključivati i upute povezane sa stilom pisanja, strukturom sažetka, navođenjem literature itd.

12.2.4. Revidiranje

Sažetkom što ekonomičnije treba priopćiti osnovne informacije, tako da u njemu ne smije biti nepotrebnih ponavljanja, sadržaj treba biti informativan te treba postići ravnotežu između općeg i specifičnog. Stoga je sažetak nemoguće

napisati „otprve“ nego ga je potrebno višekratno revidirati. Tijekom pisanja treba neprestano balansirati između informativnosti i duljine, koju treba često provjeravati pomoću opcije brojanja riječi u uređivaču teksta.

12.2.5. Davanje primjera podataka ili problema u lingvistici

U sažecima istraživanja koja se bave lingvističkim temama i temelje se na jezičnim podacima u sažetak je dobro uključiti primjer podataka koji će se analizirati, odnosno koji ilustriraju istraživački problem. To je obično primjer neke jezične pojavnosti, npr. rečenice, riječi, glasa, konstrukcije i slično. U istraživanjima prevođenja navođenje primjera u sažetku nije uobičajeno.

ZADACI:

1. Pronađite knjižicu sažetaka s neke nedavno održane konferencije, odaberite sažetak iz svog područja istraživanja i kritički ga pročitajte (v. 3.) sažetak služeći se sljedećim pitanjima:
 1. Je li navedeno područje kojim se istraživanje bavi i njegova relevantnost?
 2. Jesu li navedeni istraživački problem, ciljevi i hipoteze?
 3. Jesu li navedeni postupci, izvori i metode? Odgovaraju li postupci ciljevima i hipotezama?
 4. Jesu li navedeni rezultati ili očekivani rezultati?
 5. Jesu li navedene implikacije istraživanja i koliko su specifične, odnosno općenite?
2. Pronađite i pročitajte neki cjeloviti rad iz svog područja istraživanja. Kritički pročitajte cjeloviti rad (v. 3.), a zatim kritički pročitajte sažetak rada na temelju točaka u 1. zadatku. Usporedite sažetak s cjelovitim radom i procijenite sadrži li sažetak sve neophodne informacije.
3. Pokušajte sami napisati sažetak nekog znanstvenog rada koji ste pročitali, bez konzultiranja sažetka koji je napisao autor rada. Usporedite svoju verziju sažetka s autorovom verzijom prema točkama navedenima u zadatku 1.
4. Napišite sažetak svojeg istraživanja kao element prijave za konferenciju (v. 13.2.).

PROČITAJTE VIŠE:

Na internetu postoji više različitih stranica sa savjetima o pisanju sažetaka, opisom njihovih elemenata, vrstama i slično. Ovdje izdvajamo dva: Koopman (1997) (<http://users.ece.cmu.edu/~koopman/essays/abstract.html>) i „Abstracts“ (bez dat.) (<https://writingcenter.unc.edu/tips-and-tools/abstracts/>).

13. Izlaganje na znanstvenim konferencijama

U OVOM ČETE POGLAVLJU NAUČITI:

- pronaći poziv za sudjelovanje na konferenciji
- procijeniti vlastito zanimanje za konferenciju na temelju poziva
- razlikovati postere i usmena izlaganja
- primijeniti dobre prakse u sudjelovanju na konferenciji
- primijeniti dobre prakse u izradi postera i usmenih izlaganja
- kritički procijeniti korist konferencije za vlastito istraživanje.

Izlaganje na znanstvenim konferencijama³⁵ važan je dio istraživačkog procesa jer je to prilika da čujemo mišljenja kolega o svojem istraživanju, kritički procijenimo svoje istraživanje i istraživanja drugih te dođemo do novih ideja. Važno je i upoznati kolege te s njima razmijeniti iskustva. Do toga ne dolazi samo u službenom dijelu konferencije, nego i u stankama za kavu, na izletima, konferencijskim večerama i različitim neslužbenim i opuštenijim druženjima. Pri svemu ne treba zanemariti ni to da odlazak na konferenciju može biti ugodno i opuštajuće iskustvo koje će nas motivirati za daljnji rad.

13.1. Poziv za sudjelovanje

Konferencije se oglašavaju putem poziva za sudjelovanje. Najlakše ćemo ih naći na internetskim stranicama organizatora znanstvenih konferencija, a

³⁵ Osim znanstvenih konferencija, postoje i stručne konferencije na kojima stručnjaci iz nekog područja razmjenjuju svoja iskustva o praksi. I za njih mogu vrijediti neke od ovdje opisanih značajki.

to su znanstvene udruge ili savezi udruga, sveučilišta i/ili instituti koji znaju imati i specijalizirane stranice za konferencije. Vjerojatno najpotpuniji popis za lingvistiku dostupan je na adresi <https://linguistlist.org/callconf/index.cfm> u okviru portala LINGUIST List specijaliziranog za informacije o lingvistici. Veća udruženja ili savezi udruženja također obično daju popise konferencija na svojim internetskim stranicama, npr. Association Internationale de Linguistique Appliquée, AILA (<https://aila.info/events/>) ili European Society for Translation Studies, EST (<https://est-translationstudies.org/resources/list-of-conferences/>). Udruženja specijalizirana za istraživanje pojedinih tema ili manja nacionalna udruženja obično oglašavaju samo vlastite konferencije i seminare (npr. <http://hdpl.hdpl.hr/home>). O konferencijama iz pojedinog područja moguće je saznati i preko profila organizacija na društvenim mrežama, npr. Twitteru (European Society for Translation Studies: @estrans, International Association for Translation and Intercultural Studies: @IATISorg) i Facebooku (<https://www.facebook.com/European-Society-for-Translation-Studies-153592488009058/>, <https://www.facebook.com/iatisorg/>).

Poziv za sudjelovanje sadrži sve važne informacije o konferenciji i iz njega možemo procijeniti je li nam konferencija relevantna i kako prijaviti sudjelovanje. Poziv sadrži informacije o temi i vrsti konferencije, plenarnim predavačima (v. *niže*), vrsti sudjelovanja, rokovima za predaju sažetaka i prijavu, vremenu i mjestu održavanja, kotizaciji (v. 13.3.), planiranim društvenim događanjima za vrijeme konferencije, mogućnostima putovanja i smještaja u mjestu konferencije te programskom i organizacijskom odboru. Tu ćemo saznati je li riječ o znanstvenoj konferenciji specijaliziranoj za pojedino područje ili konferenciji sa širom temom. Može biti riječ i o konferenciji namijenjenoj isključivo studentima i/ili doktorskim studentima. Neke „obične“ konferencije mogu imati sesije rezervirane za studente, doktorande ili poslijedoktorande. Organizatori konferencije obično objave nekoliko poziva na konferenciju (npr. prvi, drugi, posljednji poziv) koji uglavnom sadrže iste informacije, ali valja paziti o kojem je pozivu riječ jer se posljednji poziv obično oglašava blizu roka za predaju sažetaka. Rok za predaju sažetaka može varirati: od mjesec dana od objavljivanja poziva za manje konferencije do godine dana ili dulje za veće.

Tematsko ograničenje konferencije može biti više ili manje razrađeno ovisno o konferenciji i organizatoru. To je jedan od elemenata poziva iz kojeg možemo procijeniti je li konferencija relevantna za nas. Neke konferencije

imaju razmjerno specijalizirane teme (npr. konferencija o metafori i diskursu, konferencija o izgovoru engleskog kao *lingua franca*, konferencija o istraživanju prijevodnog procesa) ili preferiraju određene teorijske okvire (npr. konferencija međunarodne kognitivnolingvističke organizacije prihvaća radove koji se jezikom bave iz kognitivne, funkcionalističke, tipološke i diskurzivne perspektive). Šire konferencije prihvaćaju sve radove iz nekog znanstvenog polja (npr. lingvistike, što je slučaj s konferencijama društva Societas Linguistica Europaea (<https://societaslinguistica.eu/>); svjetski kongres koji svake tri godine organizira EST prihvaća radove kojima se istražuje usmeno ili pismeno prevođenje iz bilo kojeg teorijskog i metodološkog pristupa). Konferencije znaju imati određen naslov i razradu teme, primjerice, 33. konferencija Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku (<http://hdpl.hdpl.hr/home>) održana 2019. godine imala je naslov „Značenje u jeziku – od individualnoga do kolektivnoga“.

Poziv za sudjelovanje često sadrži i imena i afilijacije plenarnih predavača. Plenarni su predavači redovito eminentni stručnjaci u svojem području koji izlažu dulje od ostalih izlagača (obično do sat vremena) i daju pregled najnovijih istraživanja povezanih s temom ili područjem konferencije. Organizatori pozivaju predavače koji će privući što više sudionika, a izbor plenarnih predavača istraživaču može pomoći pri odluci hoće li se prijaviti za sudjelovanje na konferenciji. Broj plenarnih predavača ovisi o konferenciji, ali uglavnom ih je nekoliko (od troje do osmero), a njihova su predavanja raspoređena tako da je svaki dan konferencije barem po jedno plenarno predavanje i tako da nijedno drugo događanje nije u koliziji s tim predavanjem (plenarno predavanje odvija se u plenumu, odnosno tako da su prisutni svi sudionici konferencije), za razliku od ostalih izlaganja koja su obično raspoređena u paralelne sesije (v. 13.4.).

13.2. Prijava sudjelovanja

Ako smatramo da nam konferencija odgovara temom, plenarnim predavačima, vremenom i mjestom održavanja i ako si možemo priuštiti odlazak i sudjelovanje (o financiranju konferencija v. 13.3.), možemo se prijaviti za sudjelovanje prema uputama organizatora. Obično je za sudjelovanje na konferenciji potrebno

napisati sažetak (v. 12.) koji prolazi proces recenzije (v. 15.) nakon čega dobivamo obavijest o tome da nam je rad prema sažetku prihvaćen ili odbijen.

Na kompetitivnijim konferencijama, gdje je proces recenzije strog, za konferenciju se obično prijavljuju istraživanja koja su u završnoj fazi i u kojima su već dostupni svi rezultati ili njihov velik dio. Neke konferencije prihvaćaju radove gdje izlagači izlažu teorijsku ideju ilustriranu podacima ili planirani nacrt istraživanja. Izlaganje nacrta istraživanja obično je prihvatljivo na studentskim i doktorskim konferencijama.

Na znanstvenim konferencijama može se sudjelovati na različite načine, među kojima je ponekad potrebno izabrati pri prijavi sažetka. Najčešće vrste sudjelovanja su usmena izlaganja i poster (v. 13.5.). Usmeno je izlaganje obično popraćeno prezentacijom i vremenski ograničeno (obično na 15, 20 ili 25 minuta), nakon čega slijedi kratka rasprava (5 ili 10 minuta).³⁶ Sudjelovanje u obliku postera znači da informacije o istraživanju trebamo pripremiti u skraćenom, pisanom obliku. Poster se tiska u boji u velikom formatu (obično A1 ili A0). Svi poster najčešće su izloženi u isto vrijeme (koje je dulje ili kraće ovisno o broju postera), a format je obično neformalan – sudionici konferencije prilaze posterima, čitaju ih i raspravljaju o rezultatima s autorima istraživanja. Poster će najvjerojatnije vidjeti više ljudi nego usmeno izlaganje i vjerojatno će biti više vremena za raspravu. Neke konferencije kvalitativno razlikuju usmene prezentacije i postere, tako da lošije ocijenjene sažetke usmjeravaju u sesiju s posterima, ali to nije pravilo.

13.3. Financijska pitanja

Kako bi se sudjelovalo na konferenciji, treba platiti kotizaciju, čiji iznos može biti viši ili niži ovisno o tome do kad se uplaćuje, kao i ovisno o kategoriji sudionika (npr. studenti često plaćaju nižu kotizaciju). Kotizacija obično uključuje konferencijske materijale, sudjelovanje u plenarnim i paralelnim

³⁶ Neke konferencije sudionicima omogućuju da organiziraju i prijave sudjelovanje u obliku tematske sesije. Tematska sesija sastoji se od nekoliko usmenih izlaganja povezanih istom temom koju su zamislili organizatori tematske sesije. Način njihova prijavljivanja razlikuje se od konferencije do konferencije.

sesijama i osvježenja u stankama za kavu. U većini slučajeva ručkove, društveni program, izlete i konferencijsku večeru treba zasebno platiti. U kotizaciju je rjeđe uključena hrana, a još je manje konferencija koje uključuju i smještaj. Na gotovo svim konferencijama izlagači sami plaćaju put. Plenarnim izlagačima sve troškove obično plaćaju organizatori konferencije.

Jasno je da je za odlazak na konferenciju potrebno imati dosta novca. Ako su izlagači istraživači na znanstvenoistraživačkim projektima, dio ili sve troškove sudjelovanja moguće je platiti iz tih projekata. Istraživači zaposleni na znanstvenoistraživačkim institucijama ponekad mogu dobiti sredstva za sudjelovanje od institucije. Fakulteti i sveučilišta za svoje studente raspisuju natječaje za financiranje sudjelovanja na konferencijama, a slične natječaje raspisuju i neke studentske organizacije, kao i različite fondacije. U nekim slučajevima organizator konferencije raspisuje natječaj za pokrivanje dijelova troškova konferencije za studente ili sudionike iz siromašnijih zemalja.

Neke su konferencije otvorene i za slušaće, tj. sudionike koji plaćaju (obično nižu) kotizaciju, ali ne izlažu svoj rad. Premda i to iskustvo može biti dragocjeno, bolje je pokušati prijaviti rad za konferenciju, jer se zapravo sudjelovanje s izlaganjem „broji“ u znanstveni životopis, a slušanje može biti rezervna opcija (npr. ako rad nije primljen).

13.4. Boravak na konferenciji

Svi prihvaćeni radovi za konferenciju – za sve vrste sudjelovanja i plenarne predavače – obično se objavljuju u knjizi sažetaka, koja je ponekad tiskana, a svakako dostupna na internetskoj stranici konferencije. Osim knjige sažetaka, na stranici konferencije naći ćemo i program konferencije s rasporedom izlaganja.

Izlaganja su organizirana u plenarne sesije i paralelne sesije. U plenarnim sesijama sudjeluju svi sudionici. Na manjim konferencijama sve sesije mogu biti plenarne, tako da svi sudionici stalno sudjeluju u radu. U tom je slučaju razlika između plenarnih i „običnih“ izlagača samo u duljini predavanja. Sesije s posterima su obično također plenarne, tj. tijekom poster sesija nema paralelnih drugih događanja.

Usmena izlaganja sudionika obično su organizirana u paralelnim sesijama prema zadanom rasporedu. Raspored je osmišljen tako da sudionici, nakon što jedan govornik završi a prije nego što drugi počne, mogu prijeći iz jedne paralelne sesije u drugu. Organizatori konferencije prihvaćene radove obično organiziraju tematski, tako da radovi sličnih tema budu u istoj sesiji.

Konferencija je vrijeme intenzivnog učenja o tome što i kako drugi istražuju, o novim metodama, literaturi, teorijskim okvirima. Za vrijeme trajanja konferencije korisno je voditi bilješke koje će nam poslužiti u fazi refleksije nakon konferencije. Neformalna druženja valja iskoristiti za razmjenu iskustava s kolegama i stvaranje novih poznanstava.

13.5. Poster i usmena izlaganja: dobre prakse

Pri izradi postera treba obratiti pažnju na upute o formatu (obično je to A1 ili A0) i orijentaciji (okomitoj ili vodoravnoj). Ako format i orijentacija nisu zadani, najsigurnije je obratiti se organizatorima. Valja paziti da na posteru ne bude previše teksta i da je tekst dovoljno velik kako bi se mogao lako čitati i s udaljenosti od otprilike 1 m. Poster treba organizirati tako da su pojedini dijelovi rada (uvod, cilj, metode...) jasno grafički odvojeni jedni od drugih. Rezultatima treba posvetiti najveći dio postera, a ako je moguće, treba ih prikazati pomoću slika, tablica ili grafova. Ipak, valja paziti da na posteru ne bude previše informacija i da informacije ne budu grafički previše različite. Također, valja paziti na upotrebu boja, tako da se postigne što veći kontrast s pozadinom. Uz poster se može pripremiti i kratki uručak – to je obično cjeloviti poster otisnut na formatu A4. Poster je najlakše pripremiti u programu kao što je Microsoft PowerPoint (u kojem samo treba odabrati odgovarajući format stranice), a mogu se koristiti i specijalizirani programi za pripremu za tisak, kao što je Adobe InDesign ili Affinity Publisher. Za tiskanje postera treba se obratiti specijaliziranim tvrtkama za digitalni tisak. Poster će na konferenciji trebati pričvrstiti na pano, pri čemu od pomoći mogu biti aluminijske letvice koje se nude s posterima. Poster se na konferenciju može ponijeti u tubi za plakate (za još neke savjete pri izradi postera v. Ivaska i Torres-Simón 2020: 147–153).

Prilikom usmenog izlaganja na konferenciji uobičajeno je imati vizualna pomagala, obično prezentaciju koja se može napraviti u programu kao što je Microsoft PowerPoint, LibreOffice Impress, Prezi ili Google Slides. Neki izlagači uz prezentaciju donose i uručak, što slušateljima može omogućiti da se prisjete rada i nakon konferencije. U oba slučaja, vizualna pomagala ne smiju sadržavati previše informacija. Pri izlaganju treba se strogo držati zadanog vremenskog ograničenja. Najbolje je govoriti – a ne čitati s papira ili slajdova – biti okrenut prema slušateljima i koristiti vizualna pomagala kao pomoć i za ilustraciju, a ne ih pretrpati tekstom ili slikama. Veličina slova trebala bi biti minimalno 24, a po mogućnosti i veća. Grafove treba objasniti u izlaganju.

Temelj je usmenog izlaganja održati pažnju publike i usmjeravati je na ono što se želi istaknuti. Što se tiče organizacije sadržaja, treba iznijeti najvažnije informacije o istraživanju, tj. istraživačko pitanje i ciljeve, metode, rezultate i zaključke. Informacije koje slušatelji sami mogu pronaći u općoj literaturi ili koje su poznate (npr. glavne postavke teorijskog okvira, definicije pojmova) treba svesti na minimum neophodan za razumijevanje izlaganja, vodeći računa o tome koliko je specijalizirana konferencija. Primjerice, na konferenciji specijaliziranoj za konceptualnu metaforu nije potrebno davati njezinu definiciju (osim ako se naša definicija razlikuje od uvriježene), dok na konferenciji sa široko zacrtanom temom to može biti potrebno. Naglasak treba staviti na vlastite rezultate i njihove posljedice.

Na početku je dobro zainteresirati publiku za istraživački problem (v. 2.) i (potencijalne) posljedice rezultata istraživanja. Pri opisu teorije i metodoloških postupaka, valja se usredotočiti na korištene definicije i metode, a ne na postupak koji je do njih doveo.³⁷ Rezultate bi trebalo grupirati u logične skupine, a pri izlaganju ih treba i interpretirati (reći što znače). U raspravi, baš kao i u raspravi pisanog rada (v. 14.1.12.), valja iznijeti šire interpretacije i posljedice koje rezultati imaju i usporediti ih s drugim istraživanjima. Tu se također mogu iznijeti preporuke za daljnja istraživanja i ograničenja. U zaključku treba ponovno istaknuti osnovne informacije o istraživanju. U izlaganju je uobičajeno citirati literaturu, a na kraju prezentacije se može navesti popis. U izlaganju nije uobičajeno korištenje duljih citata.

³⁷ Npr. bolje je reći „Ovo sam definirao ovako zbog ...“ nego „Ovaj autor kaže ovo, drugi autor kaže ovo, pa sam ja iz toga izvukao sljedeći definiciju...“. Slično vrijedi i za metode. Bolje je reći „Ovo sam učinio ovako zbog...“ nego „Prvo sam napravio ovo, onda sam napravio ovo...“.

Kako bismo bili sigurni da ćemo se na konferenciji držati uputa i vremenskih ograničenja, izlaganje treba uvježbati. Nakon samostalne vježbe, prezentaciju možemo za vježbu održati kolegi, pridržavajući se vremenskih ograničenja. Ako tijekom vježbanja govorimo dulje od zadanog ograničenja (pa makar i minutu), to je jasan znak da izlaganje moramo skratiti, što treba učiniti prije dolaska na konferenciju. Također je dobro imati plan što učiniti ako nam ponestane vremena: koje ključne poruke moramo reći. Zato te poruke valja iznijeti ubrzo nakon početka predavanja. Kako postajemo iskusniji izlagači, lakše je procijeniti kako organizirati izlaganje, koliko je slajdova potrebno ovisno o vremenskom ograničenju, ali potreba za vježbanjem – pogotovo izlaganja povezanih s novim materijalom – uvijek do neke mjere postoji. Poželjno je staviti se u položaj slušatelja koji o istraživanju (za razliku od nas!) ne zna ništa, a koji će taj dan odslušati još desetak različitih izlaganja.

Osim izlaganja, mladim istraživačima velik stres izazivaju pitanja nakon izlaganja. To je vrijeme kada ćemo dobiti izravnu kritiku našeg rada. Ipak, biti izložen kritici drugih sastavni je dio znanstvenog rada. Stoga pitanja valja shvatiti kao priliku da dobijemo ideje o tome kako poboljšati istraživanje. Sudionici u raspravi obično žele podijeliti vlastita iskustva i saznanja ili uputiti istraživača na moguća različita tumačenja pojave, a ponekad i pitati o posljedicama istraživanja ili veze s drugim poljima koja ih zanimaju. Ako sudionici rasprave zatraže pojašnjenja povezana s radom, treba imati na umu da to može ukazivati na to da nismo dobro uspjeli objasniti svoje istraživanje (što bi trebalo zapamtiti za fazu pisanja rada i za buduća izlaganja) ili da rad zaista ima neke slabosti koje je netko sa strane bolje uočio od nas samih. Ovisno o konferenciji, temi i moderatoru sesije, pitanja će biti različita – na nekim konferencijama će se s izlagačima više polemizirati, a na nekima manje.

13.6. Nakon konferencije

Po povratku s konferencije valja se posvetiti refleksiji o vlastitom istraživanju koje smo na konferenciji izložili kako bismo napravili plan daljnjeg djelovanja, npr. nadopunu istraživanja novim podacima, nadopunu literature ili pripremu rada za objavu. Treba pregledati bilješke s konferencije i zapitati se: Jesmo li

tijekom konferencije dobili neke nove ideje ili čuli za neke nove metode koje bismo mogli iskoristiti u svom istraživanju? Jesmo li saznali za literaturu koja bi nam mogla biti od koristi? Jesmo li upoznali nekoga tko bi nam u istraživanju mogao pomoći? Jesmo li u raspravi nakon izlaganja dobili sugestiju koja bi mogla usmjeriti daljnji tijek istraživanja? Ako jesmo, najbolje je odmah krenuti u akciju: proširiti istraživanje, pronaći i pročitati literaturu, kontaktirati kolegu.

Ako smatramo da je istraživanje vrijedno objave, trebamo početi pisati rad (v. 14.). U nekim slučajevima organizatori ili sudionici konferencije planiraju izdati zbornik radova, tematski broj časopisa ili uredničku monografiju. Objavljivanje u takvim publikacijama dobro je ne samo zato što će biti tematski povezani sa samom konferencijom, nego i zato što nam nameće rokove za pripremanje samog rada. Ipak, pri izboru mjesta objave valja imati na umu da su zbornici radova obično manje vidljivi (osim kod nekih međunarodnih izdavača), ali je proces objavljivanja obično nešto lakši. Za razliku od toga, bolji časopisi i uredničke monografije poznatih međunarodnih nakladnika imaju veliku vidljivost, ali i stroži proces recenzije (v. 15.).

ZADACI:

1. Potražite internetsku stranicu neke nedavno održane konferencije iz područja koje vas zanima. Provjerite je li konferencija imala temu, pregledajte sažetke izlaganja i program konferencije i procijenite bi li vas zanimala. Provjerite je li riječ o konferenciji koja se održava svake godine.
2. Pretražite različite internetske stranice organizacija iz svog područja istraživanja i pronađite nekoliko poziva na znanstvene, studentske ili doktorske konferencije koje će se održati u narednom razdoblju od godine dana. Usporedite ih i procijenite na koju biste se konferenciju mogli prijaviti s obzirom na temu vašeg istraživanja i konferencije. Uzmite u obzir kompetitivnost konferencije, plenarne predavače, preostalo vrijeme za prijavu sažetka i trošak kotizacije, boravka i puta. Imajte na umu u kojem ste stadiju istraživanja.

3. Pronađite postoje li mogućnosti financiranja odlaska na konferenciju preko sveučilišta, drugih organizacija i fondacija i nude li stipendije organizatori konferencije koja vas zanima.
4. Pripremite plan koraka za prijavu konferencije koja vas zanima i prijavite je.

PROČITAJTE VIŠE:

Ivaska i Torres-Simón (2020: 147–153) daju savjete za izradu postera.

14. Pisanje znanstvenih radova

U OVOM ČETE POGHLAVLJU NAUČITI:

- primijeniti odgovarajuću strukturu i stil u pisanju znanstvenog rada
- razlikovati poglavlja znanstvenog rada s obzirom na njihovu funkciju i formu
- izdvojiti ključne riječi
- odabrati odgovarajući način prikaza rezultata.

Znanstveni rad je u suštini izvještaj o provedenom istraživanju: o razlozima zbog kojih se neka tema istražila, ciljevima koji su se istraživanjem željeli postići, načinu na koji je istraživanje provedeno te o rezultatima koji su istraživanjem dobiveni. U tom je smislu pisanje rada jednostavno jer bi istraživač trebao „samo“ opisati provedeno istraživanje. Međutim, dok je sam proces istraživanja vjerojatno bio kompleksan, cikličan i „neuredan“, u radu se prikazuje njegova pročišćena, pojednostavljena verzija (Saldanha i O'Brien 2013: 234–235). Tijekom godina su znanstveni izvještaji poprimili uobičajen, konvencionalizirani oblik od kojeg se ne očekuju prevelika odstupanja, iako postoje razlike između pojedinih tradicija (npr. u različitim zemljama), područja (npr. između prirodnih i humanističkih znanosti) i vremenskih razdoblja. Osobito je konvencionalizirana struktura znanstvenih radova te stil kojim se oni pišu, o čemu će u ovome poglavlju biti najviše riječi. Početnicima se savjetuje da se dobro upoznaju s konvencijama pisanja znanstvenih radova u svome području istraživanja jer će o načinu na koji je rad napisan ovisiti njegova prihvaćenost u znanstvenoj zajednici. Čitatelji, bilo da se radi o urednicima, recenzentima, članovima povjerenstava, drugim znanstvenicima ili široj zainteresiranoj javnosti, istraživanje procjenjuju isključivo na temelju rada koji je o tom istraživanju napisan pa je pisanje rada

izuzetno važan korak u svakom istraživanju, kojemu treba posvetiti dovoljno vremena.

Osim već spomenute strukture i stila, u pisanju znanstvenih radova postoje i neke druge norme kojih bi se autori trebali pridržavati. Rogers (2014: 4) navodi sljedeće: cilj bi istraživanja trebao biti jasno definiran, sve bi informacije iznesene u radu trebale biti točne i precizne, tekst bi trebao slijediti logičan tijek misli, novi bi rezultati trebali biti smješteni u kontekst prethodnih istraživanja, podaci bi trebali biti prikazani jasno, prema potrebi uz korištenje tablica ili grafikona, a rad bi trebao biti formatiran u skladu sa zahtjevima časopisa, nakladnika ili institucije. Pri procjeni vlastitog rada u svjetlu tih normi istraživaču mogu poslužiti upute iz potpoglavlja 3.5., a u nastavku ovoga poglavlja detaljnije ćemo se osvrnuti na strukturu i stil znanstvenih radova.

14.1. Struktura rada

Znanstveni radovi u pravilu slijede strukturu poznatu po engleskoj pokraci IMRD³⁸: *introduction, methods, results, discussion* (uvod, metode, rezultati, rasprava). Osim tih poglavlja, znanstveni rad sadrži i naslov, ime i prezime autora, sažetak, ključne riječi i popis literature, a katkad i bilješke te dodatke ili priloge. U humanističkim znanostima, osim uvoda u užem smislu, uvodni dio rada obično sadrži zasebno poglavlje s pregledom literature i/ili teorijskim okvirom i/ili ključnim pojmovima te zasebno poglavlje s ciljevima istraživanja i hipotezama. Svako poglavlje rada ima svoju funkciju i oblik, kao što ćemo objasniti u nastavku.

14.1.1. Naslov

Naslov je važan dio rada jer o njemu može ovisiti hoće li čitatelj pročitati ostatak rada. Ovisno o vrsti rada i publikaciji, autor može birati između stilski neutralnog,

³⁸ Katkad se još naziva i IMRAD ili IMRaD.

informativnog naslova i stilski obojenog naslova u kojemu se moguće poigrati riječima ili naslov na neki drugi način učiniti zanimljivijim,³⁹ što je možda češći slučaj u anglofonim kulturama. Moguće je kombinirati ta dva pristupa pa imati stilski obojen naslov i neutralni, informativniji podnaslov. Ako se rad predstavlja na konferenciji, naslov se može povezati s temom konferencije, npr. na kongresu Europskog društva za znanost o prevođenju (EST) 2019. kojemu je tema bila *Living translation: people, processes, products*, prikazana su, između ostalih, ova dva rada: „Literary translation live! Insights into the factors influencing translatorial decision-making“ (Claudine Borg) i „Living Interpreting: role conflict in medical settings from a sociological perspective“ (Xiaowen Deng).

Autorima se savjetuje da u naslovu izbjegnu nedovoljno poznate kratice i pokrate, kao i formuliranje naslova u obliku pitanja (Matthews i Matthews 2008: 46–47). Znanstveni su članci u pravilu namijenjeni znanstvenoj i stručnoj javnosti pa ni naslovi ne moraju nužno biti razumljivi široj javnosti, ali čitateljstvu kojem su namijenjeni trebali bi biti jasni (Swales i Feak 1994: 205).

14.1.2. Autor

Koliko će informacija o autoru, osim imena i prezimena, biti objavljeno uz rad ovisi o časopisu, nakladniku ili instituciji. Katkad je to samo ustanova u kojoj je autor zaposlen (ili studira, u slučaju ocjenskih radova), a katkad će se objaviti i adresa za kontakt, pa čak i kratak životopis autora. Ako se rad šalje na recenziju (v. 15.), on mora biti anonimiziran (v. 15.1.), što znači da se izostavlja ime i prezime autora, kao i svi drugi podaci po kojima bi se očito moglo prepoznati tko je autor rada.

14.1.3. Sažetak

Sažecima se bavimo u zasebnom poglavlju (v. 12.) pa ovdje neće biti riječi o njima.

³⁹ Ipak, naslov znanstvenog rada nikad ne bi smio prekoračiti granicu senzacionalizma, a preporučljivo je izbjegavati i izluzane fraze (npr. „izgubljeni u prijevodu“).

14.1.4. Ključne riječi

Nakon sažetka slijedi popis ključnih riječi odabranih u svrhu indeksiranja. Ključne riječi treba pomno odabrati tako da dobro predstavljaju sadržaj rada kako bi čitatelji zainteresirani za temu kojom se rad bavi mogli pronaći rad pretraživanjem baza podataka i korištenjem internetskih tražilica. Broj ključnih riječi obično je zadan, a najčešće se kreće od triju do šest riječi. Važno je naglasiti da, iako govorimo o ključnim *riječima*, zapravo se radi o *terminima*, koji mogu biti i višerječne jedinice kao što je „prijevodni proces“ ili „konceptualna metafora“. Na primjer, za rad pod naslovom „Psiholingvističke mjere ispitivanja 3.000 riječi hrvatskoga jezika: konkretnost i predočivost“ (Peti-Stantić i sur. 2018) navedene su sljedeće ključne riječi: psiholingvistička baza, konkretnost riječi, predočivost riječi, vrste riječi, mentalni leksikon i hrvatski jezik.

14.1.5. Uvod

Uvod je prvo „pravo“ poglavlje rada, što znači da se piše kao da se nalazi odmah nakon naslova, bez obzira što je čitatelj možda već pročitao sažetak. Svrha mu je uvesti čitatelja u temu kojom se rad bavi, što podrazumijeva jasno navođenje istraživačkog problema (v. 2.) i nastojanje da se objasni zašto je on relevantan i vrijedan istraživanja. Tema kojom se kao istraživači bavimo nama je svakako zanimljiva i važna pa se u uvodu, osobito ocjenskih radova, može navesti i osobna motivacija za istraživanje upravo te teme. No to nije dovoljno da bismo uvjerali čitatelje da istraživanje ima i širu važnost te da bi trebalo biti zanimljivo i drugima.

Ako je riječ o duljem (npr. ocjenskom) radu, u uvodu se može izložiti struktura rada, dok u slučaju kraćih radova za to obično nema prostora. Uvod će biti dulji ili kraći, ovisno o publikaciji i dopuštenom broju riječi za čitav članak. Osim toga, duljina uvoda ovisit će i o tome koliko drugih uvodnih poglavlja rad ima prije poglavlja u kojem je objašnjena metodologija (ako je takvih poglavlja više, formalni bi uvod trebao biti relativno kratak). U svakom slučaju, uvod ne bi smio biti predugačak u odnosu na ostatak rada.

OKVIR I. DULJINA RADA

Pri pisanju znanstvenih radova treba se pridržavati uputa koje navodi uredništvo, nakladnik ili, u slučaju ocjenskih radova, ustanova.

Evo nekih primjera iz područja lingvistike:

- *Metaphor and the Social World*: ukupna duljina, uključujući sažetak, bilješke i popis literature ne bi smjela prelaziti 7000 riječi.
- *Review of Cognitive Linguistics*: članci, 10000 riječi; prikazi knjiga, 2400 riječi. Dulji radovi mogu se prihvatiti iznimno.
- *Cognitive Linguistics*: znanstveni članci bi u prvoj verziji trebali sadržavati od 8000 do 10000 riječi; autori bi na kraju rukopisa trebali navesti ukupan broj riječi koji uključuje popis literature, tablice, bilješke i priloge, ali isključuje dodatne materijale. Konačna verzija nakon dorade može biti nešto dulja, ali ne dulja od 12000 riječi.
- *Suvremena lingvistika*: duljina radova nije ograničena, no preporučuje se da ne prelazi 24 autorske kartice, odnosno 43000 znakova (uključivo s razmacima i interpunkcijskim znakovima).
- *Jezikoslovlje*: izvorne znanstvene rasprave, između 3000 i 10000 riječi; pregledni članci, između 3000 i 10000 riječi; diskusije (engl. *squibs*), oko 2 000 riječi; prikazi knjiga, najviše oko 2500 riječi; obznane, između 500 i 1000 riječi; izvješća sa skupova, između 500 i 1000 riječi.

Slična pravila nalazimo i u časopisima iz područja znanosti o prevođenju:

- *Target*: članci obično sadrže 7000–9000 riječi, uključujući bilješke, popis literature i priloge.
- *Interpreting*: duljina znanstvenih članaka kreće se od 6000 do 9000 riječi.
- *Translation and Interpreting Studies*: radovi bi trebali sadržavati od 5000 do 6500 riječi bez bibliografije; autori mogu kontaktirati uredništvo u vezi s radovima koji su kraći ili dulji.
- *Translation, Cognition & Behavior*: najmanje 6000 riječi i ne više od oko 8000 riječi; u slučaju tematskih brojeva moguća su odstupanja.
- *The Translator*: između 6000 i 8000 riječi, uključujući tablice, popis literature, potpise ispod slika i bilješke.
- *Translation Studies*: tipičan članak sadrži između 5000 i 8000 riječi, uključujući sažetak, tablice, potpise ispod slika te bilješke.
- *The Interpreter and Translator Trainer*: 6000–8000, uključujući sažetak, tablice, popis literature, potpise ispod slika i bilješke.
- [*sic*] – *časopis za književnost, kulturu i književno prevođenje*: znanstveni radovi, 5000–7000 riječi uključujući popis literature i bilješke; osvrti i intervjui, do 2000 riječi; prijevodi književnih tekstova, do 9000 riječi.

14.1.6. Pregled literature

U ovome poglavlju, koje katkad može biti naslovljeno „Prethodna istraživanja“ ili „Dosadašnje spoznaje“ (engl. *Background*), iznosi se pregled radova relevantnih za istraživački problem. Pritom je važno uočiti nekoliko stvari. Prvo, smisao poglavlja nije „prepričati“ cijele radove koji su objavljeni na neku temu, nego samo izdvojiti njihove najvažnije aspekte kako bi se dobio pregled trenutačnog znanja u odabranom području (engl. *state of the art*), čime se „postavlja scena“ za vlastito istraživanje. Drugo, pregledom literature trebalo bi obuhvatiti sve relevantne radove iz užeg područja, izbjegavajući pritom nabiranje radova isključivo radi popunjavanja prostora, što je česta pogreška početnika. Ako je pregled literature opsežniji, kao što je slučaj u doktorskim radovima, potrebno ga je logički organizirati, npr. od najšire teme prema najužoj ili s obzirom na pojedine podteme, koje se mogu razdvojiti u zasebna potpoglavlja. Na koncu, što je najvažnije, pregled literature trebao bi biti *kritički* prikaz, što znači da ne donosi tek sažetak prethodnih istraživanja nego i autorovu procjenu doprinosa tih istraživanja, kao i njihovu relevantnost za vlastito istraživanje. Kritički prikaz ne znači da radove treba nužno „kritizirati“; izdvajanjem onoga što smatramo vrijednim u nekom radu već donosimo kritički pregled toga rada.

Prije pisanja ovoga poglavlja upućujemo čitatelja na poglavlje Kritičko čitanje literature (v. 3.) u kojem se detaljnije bavimo ovom temom.

14.1.7. Teorijski okvir

Kao što je objašnjeno u poglavlju Teorijski okvir istraživanja (v. 4.), teorijski okvir određuje način na koji promatramo predmet istraživanja. U nekim se radovima (obično doktorskim) teorijski okvir izričito navodi i detaljnije opisuje, dok se u drugima iščitava iz oslanjanja na određene aksiome (v. 4.1.) ili iz načina na koji su definirani ključni pojmovi. Autor bi trebao pokazati da poznaje suvremene teorije ili, u slučaju starijih teorija, suvremene pristupe tim teorijama. Neiskusni bi se autori trebali čuvati odabira teorijskog okvira koji dobro ne odgovara njihovoj temi istraživanja. Na primjer, za istraživanje koje bi se bavilo podslovljavanjem filmova kao teorijski okvir ne bi bila prikladna teorija ekvivalencije. Zbog svog relativno uskog poimanja prijevoda i prevođenja, ta

teorija nije dobro polazište za proučavanje prijevodnih situacija koje izlaze iz tih uskih okvira. Za razliku od toga, funkcionalistički pristup (teorija skoposa) može pružiti dovoljno široko poimanje prevođenja kao „prijevodne akcije“, kojim se pojmom može obuhvatiti i prevođenje multimedijalnih sadržaja.

Kao što je navedeno u 4. poglavlju, teorijski okviri mogu se u sklopu određenog istraživanja i proširiti, a ne samo slijepo preuzeti. Pri takvom proširivanju važno je uvjeriti čitatelja, snagom argumenata utemeljenih na prikupljenim podacima, da ono ima smisla i predstavlja doprinos konceptualizaciji predmeta istraživanja. Početnici najčešće neće sami postavljati nove teorije, ali mogu proširiti ili prilagoditi neki njihov dio (npr. klasifikaciju) potrebama svoga istraživanja na način koji se neće kositi s temeljnim postavkama odabrane teorije (u suprotnom je bolje odabrati neki drugi teorijski okvir koji će biti primjereniji dotičnom istraživanju).

14.1.8. Ključni pojmovi

Dok se „ključne riječi“ samo nabrajaju nakon sažetka i služe olakšavanju pronalazjenja rada te posredno njegovoj većoj vidljivosti, poglavlje s ključnim pojmovima trebalo bi sadržavati definicije svih najvažnijih termina koji se koriste u radu. Iako nije nužno imati zasebno poglavlje s ključnim pojmovima, njihovo definiranje na početku rada (bilo u zasebnom poglavlju bilo u uvodu, poglavlju s teorijskim okvirom ili s prethodnim istraživanjima) jest nužno. Pojmovi se mogu definirati preuzimanjem već postojećih definicija iz prethodno objavljene znanstvene literature (ali ne iz rječnika!), pri čemu je potrebno citirati točan izvor definicije. Možda ćete imati potrebu definiciju pronađenu u literaturi donekle izmijeniti i prilagoditi potrebama svoga istraživanja. U tom se slučaju navodi autor postojeće definicije te se obrazlažu njezine izmjene. Istraživač može predložiti i vlastitu definiciju pojma, u kojem bi slučaju trebao argumentirati zašto je predložena definicija bolja ili prikladnija od postojećih. Ne bi trebalo otkrivati „toplu vodu“, a osobito se ne bi smjelo definicije iz literature predstavljati kao vlastite definicije, što predstavlja plagijat (v. 17.2.). Definicije bi trebale biti u skladu s teorijskim okvirom istraživanja (v. 4.).

Možda će se dogoditi da želite predložiti novi pojam kojim se dobro opisuje neki aspekt predmeta proučavanja. U tome bi slučaju svakako trebalo ponuditi

vrlo preciznu i jasnu definiciju novoga pojma te ga razgraničiti od srodnih pojmova. Nije preporučljivo predlaganje novih termina za već uvriježene pojmove, no kritičke rasprave o neusuglašenoj terminologiji u užem području istraživanja te nastojanje da se područje u terminološkome smislu uredi mogu sami po sebi predstavljati značajan doprinos rada.

Definicije pojmova moraju biti jasne i obuhvaćati sve relevantne aspekte pojma, kao što se i inače preporučuje kad je riječ o terminološkim definicijama.

Ovisno o vrsti rada i istraživačkom problemu, pregled literature, teorijski okvir i ključni pojmovi ne moraju nužno sačinjavati tri zasebna poglavlja, nego ih je moguće organizirati i tako da čine jednu ili dvije cjeline (s potpoglavljima ili bez njih).

14.1.9. Cilj i hipoteze

U poglavlju koje se time bavi treba jasno i eksplicitno navesti cilj ili ciljeve istraživanja, kao i hipoteze koje se istraživanjem provjeravaju. Pri formuliranju cilja istraživanja potrebno je imati na umu istraživački problem: cilj je istraživanja riješiti taj problem. Cilj istraživanja nije „analizirati“ nešto, kako početnici često znaju napisati. Analiza je sredstvo, a ne cilj. Cilj bi trebao biti nešto utvrditi, ustanoviti, provjeriti, otkriti... u svrhu boljeg razumijevanja predmeta istraživanja, ali i u svrhu doprinosa rješavanju istraživačkog problema (v. 2.).

Hipotezama (v. 5.) smo u ovoj knjizi posvetili cijelo poglavlje pa čitatelja upućujemo na njega, dok bismo ovdje samo podsjetili na to da bi svaka hipoteza trebala biti izražena kao tvrdnja u zasebnoj rečenici, obično izražena u sadašnjem vremenu. Hipoteze bi u radu trebale proizlaziti iz poglavlja koja prethode, no ovdje se mogu navesti (ili ponoviti) istraživačka pitanja prije iznošenja samih hipoteza kako bi se one na neki način uvele. Iznimno, u izviđajnom ili kvalitativnom istraživanju istraživačka se pitanja mogu navesti *umjesto* hipoteza, u kojem bi slučaju u zaključku rada trebale biti navedene moguće hipoteze za buduća istraživanja.

Ako se istraživanjem provjerava više hipoteza, poželjno ih je označiti brojkama (ili slovima) radi veće preglednosti i kasnijeg upućivanja unutar rada. U slučaju glavne hipoteze s više pothipoteza treba odabrati odgovarajući način formatiranja kojim će se pokazati takav odnos.

14.1.10. Metodologija

Poglavlje o metodologiji trebalo bi sadržavati detaljan opis nacrtu istraživanja, uključujući sve istraživačke postupke za prikupljanje i obradu podataka, kao i opis materijala i/ili sudionika istraživanja. U njega je često potrebno uvesti potpoglavlja u kojima će se objasniti svaki od navedenih aspekata metodologije. Opis metodologije trebao bi biti jasan i transparentan, a količina pojedinosti ovisit će donekle o tome služi li se istraživač dobro poznatim metodama ili pak uvodi nove ili modificirane postupke, koje je potrebno detaljnije opisati. Smisao je ovoga poglavlja čitatelju objasniti na koji je način provedeno istraživanje, što ima dvojak funkciju. Kao prvo, kad pročita kako je istraživanje provedeno, čitatelj može procijeniti pouzdanost i relevantnost rezultata. Osim toga, drugi bi znanstvenik prema tome opisu morao moći „replicirati“ (ponoviti) istraživanje s drugim sudionicima ili materijalima, na drugome mjestu.

Pri pisanju znanstvenog rada neiskusnim se istraživačima savjetuje da počnu pisati od poglavlja s metodologijom jer ga je najlakše napisati: opiše se što se u istraživanju napravilo. Ipak, i to poglavlje treba dobro napisati, što se može naučiti čitanjem kvalitetnih radova iz šireg područja istraživanja.

14.1.11. Rezultati

Poglavlje s rezultatima svakako je ključno poglavlje svakog znanstvenog rada. Prikazuju se samo oni rezultati koji se tiču istraživačkog problema (v. 2.) i hipoteza (v. 5.), a trebali bi se prikazati na način da predstavljaju logičan nastavak „priče“ koja je započela postavljanjem istraživačkih pitanja.

Prikazani rezultati trebali bi prije svega biti točni, što uključuje i zahtjev da se prikažu i pozitivni i negativni rezultati, odnosno, i oni kojima se hipoteze potvrđuju i oni kojima se one opovrgavaju. Nadalje, trebali bi biti jasni i koncizni te navedeni logičnim slijedom, npr. od općenitijih prema konkretnijima. Ovo će poglavlje posve sigurno trebati podijeliti u potpoglavlja, bilo s obzirom na testirane hipoteze ili s obzirom na korištene načine prikupljanja podataka, ili pak s obzirom na metode analize podataka. U poglavlju s rezultatima ne bi trebalo uvoditi nove pojmove, ideje ni postupke koji još nisu spomenuti u radu, ali može se, osobito u slučaju duljih radova, čitatelja *ukratko* podsjetiti na nešto što je u radu već rečeno, kao što je definicija nekog pojma (osobito pojma koji

nije općepoznat), hipoteze koje su se istraživanjem željele provjeriti, korištena metoda ili kontekst za razumijevanje rezultata.

Prikaz rezultata trebao bi biti razmjerno objektivan i sastojati se od činjeničnog navođenja rezultata i njihovog opisa, uz nužna objašnjenja, dok se interpretacija obično ostavlja za kasnije. Uobičajena su dva glavna načina uklapanja interpretacije: 1) rezultati se navode i opisuju jedni za drugima, a interpretacija rezultata nalazi se na samome kraju, u zasebnom (pot)poglavlju ili 2) rezultati se interpretiraju odmah nakon njihova navođenja i opisivanja, a prije prikaza idućih rezultata. U slučaju duljih radova s puno različitih rezultata drugi način može biti primjereniji, dok je inače možda prikladnije interpretaciju ostaviti za kraj, u (pot)poglavlju s raspravom. Ako je riječ o istraživanju kvalitativnim pristupom (v. 11.1.), rezultati i rasprava svakako se pišu zajedno, a zahtjev za „objektivnošću“ nije primjenjiv jer su metoda i pristup drukčiji.

Rezultati se mogu prikazati u tablici ili pomoću grafikona, pri čemu bi tablice i grafikoni trebali imati naslov u kojem se ukratko navodi što prikazuju, a podatke bi trebalo detaljnije opisati i objasniti u samome tekstu.⁴⁰ Nipošto se ne preporučuje isti rezultat prikazati i u tablici i u obliku grafikona, nego bi trebalo odabrati jednu od tih dviju mogućnosti s obzirom na to što ima više smisla za konkretni rezultat. Na primjer, ako želimo prikazati apsolutne i relativne frekvencije (v. 10.3.1.), tablica bi mogla biti primjereniji način prikaza jer bi grafikon s dvjema brojkama za svaku kategoriju vjerojatno bio nepregledan. Tablica je prikladnija i za slučajeve u kojima imamo vrlo velik broj kategorija, ali i ako imamo samo dvije kategorije jer je tada čitatelju lako zamisliti njihov međusobni omjer i bez grafičkog prikaza (a možda i bez tablice!).

OKVIR J. GRAFIČKI PRIKAZ REZULTATA

Ako se odlučimo za grafički prikaz, trebali bismo pažljivo odabrati odgovarajuću vrstu grafikona. Tako su linijski grafikoni prikladni za prikazivanje trendova tijekom vremenskog razdoblja, tortni grafikoni za udio pojedinih kategorija u ukupnoj vrijednosti, grupni stupičasti grafikoni za usporedbu nekoliko vrijednosti između dviju ili više skupina, histogrami za prikaz distribucije podataka itd. Osim odabira primjerene vrste grafikona, pozornost bi trebalo

⁴⁰ Postoje iznimni slučajevi kad se u uputama za autore izričito kaže da to ne bi trebalo činiti.

posvetiti i njegovu formatiranju. Bi li vrijednosti bilo bolje poredati prema veličini ili bi neki drugi poredak imao više smisla s obzirom na ono što rezultati prikazuju? Hoću li na grafikonu prikazati i brojeke te u kojem obliku (apsolutnu ili relativnu frekvenciju, s koliko decimala i sl.)? Gdje bi bilo najbolje staviti legendu grafikona – ispod, iznad, s lijeve ili s desne strane? Jesu li oznake podataka predugačke? Jesu li toliko skraćene da su nerazumljive? Dopuštaju li upute urednika, nakladnika ili institucije korištenje grafikona u boji ili se traži da oni budu crno-bijeli? (Ako se ista kategorija pojavljuje u više grafikona, trebalo bi je označiti istom bojom ili istim crno-bijelim uzorkom.) Neki sustavi za prikupljanje ili statističku obradu podataka sami kreiraju grafikone i nude mogućnost njihova kopiranja u program za obradu teksta, što istraživaču može ubrzati posao. No pritom bi trebalo imati na umu da tako dobiveni grafikoni katkad nisu formatirani na najprikladniji način upravo zato što si sustav nije postavio gornja pitanja i ne bi mogao na njih odgovoriti. Zato je odgovornost oko izgleda grafikona u konačnici uvijek na istraživačima, kojima bismo preporučili da sami izrade grafikone u programu poput MS Excela ili sl., odakle ih mogu kopirati u program za obradu teksta ili izradu prezentacija.

Osnovna bi funkcija grafikona trebala biti čitatelju omogućiti da si lakše predoči podatke. Ako ta funkcija nije ispunjena pa čitatelj mora uložiti dodatan napor da bi shvatio što grafikon prikazuje, trebalo bi razmisliti o tome da se grafikon drukčije formatira ili čak izostavi. Pritom bi bilo korisno zamoliti neku osobu koja nije uključena u samo istraživanje da nam kaže koliko je grafikon razumljiv i na koji način ga shvaća. Nama će uvijek biti jasan jer znamo rezultate pa se ne možemo lako staviti u poziciju čitatelja koji rezultate prvi put vidi.

14.1.12. Rasprava

Kao što je već navedeno, rasprava može biti dio poglavlja s rezultatima, ali nerijetko čini zasebno poglavlje, osobito kad je riječ o kvantitativnim istraživanjima. Prednost je takvog izdvajanja rasprave u zasebno poglavlje (ili bar potpoglavlje) u tome što se na taj način odvaja sam prikaz rezultata, koji se odlikuje većim nastojanjem oko objektivnosti, od njihova tumačenja, u kojem je dopuštena veća doza subjektivnosti. U raspravi autor daje svoj „pečat“ rezultatima, a čini to tumačenjem načina na koji oni odgovaraju na istraživačko pitanje, potvrđuju ili ne potvrđuju hipoteze i, u konačnici, pridonose rješavanju

istraživačkog problema. Uz to se komentira relevantnost rezultata unutar područja istraživanja.

U raspravi se mogu spomenuti neki dodatni ishodi istraživanja, npr. nešto zanimljivo što se usput otkrilo, a nije usko povezano s ciljem istraživanja. Ovdje se mogu spomenuti ograničenja istraživanja, ili se to može ostaviti za zaključak.

14.1.13. Zaključci

Ako uz raspravu postoji i zasebno poglavlje sa zaključcima,⁴¹ u zaključnom se dijelu rezimiraju rezultati s obzirom na istraživački problem, navode se njihove implikacije te se oni integriraju u postojeće znanje. Pritom je osobito važno čuvati se pretjeranih poopćavanja i donošenja presnažnih zaključaka koji ne proizlaze iz rezultata. Upravo se zbog toga u zaključku, uz doprinos rada, redovito naglašavaju i ograničenja opisanog istraživanja te se predlažu moguća daljnja istraživanja unutar područja.

Pregledom dosadašnjih istraživanja na početku rada i sugestijama za buduća istraživanja na kraju rada autor smješta svoje istraživanje u širi znanstveni kontekst, što se osobito pozitivno vrednuje u slučaju ocjenskih radova, ali je dobra praksa i u pisanju ostalih znanstvenih radova.

14.1.14. Popis literature

U ovome dijelu rada potrebno je nabrojati sve radove koji su u radu citirani (i samo njih!). Postoje brojni načini formatiranja bibliografskih jedinica, o čemu je bilo više riječi u poglavlju *Kritičko čitanje* (v. 3.). Valja se dosljedno pridržavati načina citiranja koji određuje časopis, nakladnik ili institucija. Nemarno formatiran popis literature ostavlja loš dojam na recenzente ili druge ocjenjivače rada pa bi tome dijelu rada trebalo posvetiti dovoljno pozornosti i vremena. Preporučljivo je odmah tijekom čitanja voditi detaljnu evidenciju o pročitanoj literaturi kako se kasnije ne bi gubilo vrijeme na traženje izvora, a i da se izbjegne nehotično plagiranje (v. 17.2.).

⁴¹ Rasprava i zaključci katkad su objedinjeni u jednome poglavlju.

14.1.15. Dodaci

Radu se mogu priložiti dodaci, npr. opširniji rezultati, neobrađeni podaci, tekstovi korišteni u pokusima, upitnici i drugi skupovi podataka. Uobičajeni su u slučaju ocjenskih radova, ali danas u doba elektroničkih izdanja nisu rijetkost ni kad je riječ o člancima u časopisima ili zbornicima. Veći skupovi podataka objavljuju se u specijaliziranim repozitorijima, a u samome se radu navodi poveznica (v. 16.).

14.1.16. Bilješke

Rad može biti popraćen bilješkama u dnu stranice ili na kraju rada. Ovisno o tradicijama i području, na bilješke se različito gleda – neka su područja otvorenija opsežnim bilješkama, dok ih se u drugima nastoji svesti na najmanju moguću mjeru. U svakome slučaju, ono što se ne može uklopiti u sam tekst rada vjerojatno je manje važno pa se može i izostaviti.

Od navedene strukture znanstvenog rada moguća su manja odstupanja, od kojih smo neka već spomenuli u opisu pojedinih poglavlja, no u pravilu većina znanstvenih radova slijedi takvu strukturu, čime se čitatelju olakšava snalaženje u radu i njegovo razumijevanje.

14.2. Stil rada

Znanstveni radovi pripadaju informativnom tipu teksta, što znači da je njihova glavna funkcija prenošenje informacija. U svrhu ostvarenja te funkcije radovi se pišu znanstvenim funkcionalnim stilom, koji se odlikuje jasnoćom, preciznošću i objektivnošću. Na hrvatskom se tako koriste bezlične konstrukcije (npr. „istraživanje se provelo“), a na engleskom pasivni oblik. Stupanj formalnosti i subjektivnosti može se donekle razlikovati od rada do rada, ali i od poglavlja do poglavlja. Tako će sažetak biti napisan formalnijim, objektivnijim stilom, dok se u uvodu i raspravi opaža veća doza subjektivnosti i više atributa. Sadašnje se vrijeme češće koristi u uvodu i raspravi nego u poglavljima s metodologijom

i rezultatima, koja se obično pišu u prošlome vremenu (Swales i Feak 1994: 157–158).

Stil kojim se pišu znanstveni radovi donekle se razlikuje i od kulture do kulture. Tako se radovi napisani na engleskom jeziku (osobito američkom) odlikuju kraćim rečenicama i jednostavnijim sintaktičkim strukturama, ali duljim odlomcima i većim brojem konektora između rečenica (Swales i Feak 2004: 16). No, zbog utjecaja engleskoga kao globalnog jezika znanosti, jednostavnost i čitljivost sve se više cijene i u znanstvenom diskursu drugih jezika. Preporučuje se da dulžina rečenica bude u prosjeku od 15 do 20 riječi, a odlomaka do 150 riječi (Matthews i Matthews 2008: 110–111). Trebalo bi izbjegavati nepotrebne riječi, ponavljanja, dvostruke negacije, pasivne konstrukcije te prekomjernu upotrebu pokrata (koje treba definirati pri prvome spominjanju).

Neke se konvencije mijenjaju s protokom vremena, kao što je konvencija da se izbjegava upotreba prvoga lica (osobito jednine), koja se nekad smatrala odlikom dobrog znanstvenog stila. Danas se upotreba prvoga lica smatra prihvatljivom pa čak i poželjnom (Matthews i Matthews 2008: 108–109), osobito ako pridonosi jasnoći i jednostavnosti rečenice. Upotreba prvoga lica može se smatrati i etičkim pitanjem prihvaćanja odgovornosti za vlastito istraživanje ili pak pitanjem jasnog razgraničenja između rezultata i njihove interpretacije (npr. u poglavlju s raspravom). Prvo je lice usto logična opcija kad istraživač želi navesti vlastitu motivaciju za istraživanje, što je katkad slučaj, osobito u ocjenskim radovima.

ZADACI:

1. Vratite se na radove koje ste čitali u poglavlju o kritičkom čitanju. Analizirajte tri rada s obzirom na strukturu i sadržaj. Usporedite poglavlja koja sadrže IMRD strukturu. Jesu li neka od ovdje navedenih poglavlja podijeljena u više potpoglavlja? Jesu li neka poglavlja spojena? Odgovara li to sadržaju rada?
2. Posebno se osvrnite na poglavlje o rezultatima. Koji su dijelovi rezultata istaknuti i jesu li oni u suglasju s hipotezama? Ako rad sadrži grafičke prikaze, odgovaraju li oni podacima?
3. Posebno se osvrnite na poglavlje koje sadrži raspravu. Je li ono odvojeno ili spojeno s nekim drugim poglavljem? Do koje mjere to odgovara sadržaju? Ima li dijelova koji nisu obuhvaćeni raspravom, a mogli bi biti?
4. Usporedite stil kojim su pisani različiti dijelovi rada - Sažetak, Uvod, Teorijski okvir, Ciljevi i hipoteze, Metodologija, Rezultati, Rasprava, Zaključak. Koje razlike u stilu opažate?

PROČITAJTE VIŠE:

Na hrvatskom jeziku o pisanju radova svakako preporučujemo knjigu Milice Gačić (2017). Brojne praktične savjete o pisanju početnicima nude Williams i Chesterman (2002: 101–116), Saldanha i O'Brien (2013: 234–242) te Swales i Feak (1994). Matthews i Matthews (1996/2008) te Rogers (2014) bave se pisanjem znanstvenih radova prvenstveno u području medicine, no njihove preporuke u vezi sa strukturom i stilom znanstvenih radova u velikoj se mjeri mogu primijeniti i na pisanje izvještaja o istraživanjima jezika i prevođenja.

15. Postupak recenzije

U OVOM ČETE POGLAVLJU NAUČITI:

- anonimizirati rad za slanje u časopis ili prijavu na konferenciju
- navesti korake u recenzentskom postupku
- navesti dijelove recenzije.

Recenzija je procjena znanstvenog rada prije njegove objave. Osim radova, obično se recenziraju i sažeci pri prijavi za konferenciju (v. 13.2.) ili za tematski broj časopisa. Recenzenti su obično znanstvenici koji se bave uskim poljem rada koji se procjenjuje, a njihova procjena pomaže urednicima, izdavačima ili programskom odboru konferencije odlučiti hoće li objaviti rad, odnosno prihvatiti izlaganje za konferenciju.

15.1. Slanje rada i anonimizacija

Prvi autorov korak u procesu objavljivanja ili prijave rada je poslati gotov rad, odnosno sažetak. Kao što smo naveli u poglavljima o pisanju sažetaka (v. 12.) i pisanju radova (v. 14.), pritom je ključno rad napisati u skladu s propozicijama koje su dostupne na internetskim stranicama pojedinog izdavača, časopisa ili konferencije. Osim stila, duljine, formatiranja rada i literature, uobičajen je zahtjev i *anonimizacija*, tj. uklanjanje bilo kakvih elemenata koji bi mogli otkriti tko je autor rada.

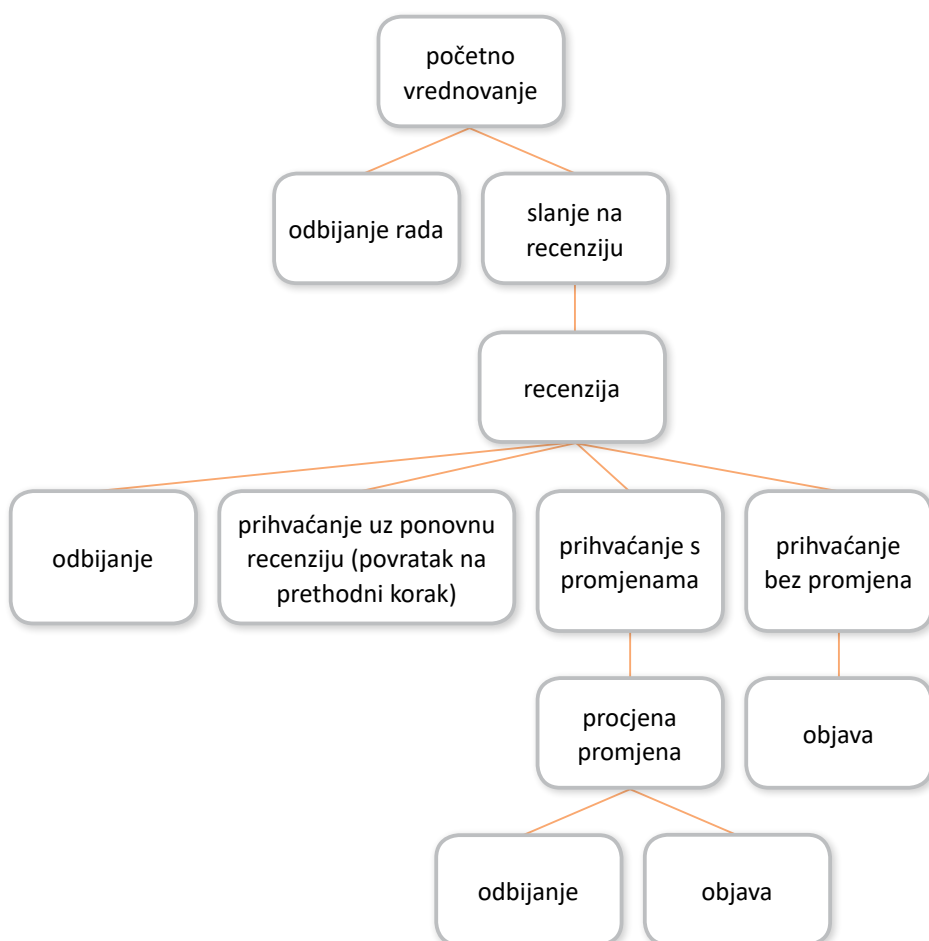
Anonimizacija se provodi jer je u većini časopisa u današnje vrijeme uobičajena tzv. dvostruko anonimna recenzija, što znači da recenzenti ne znaju čiji rad recenziraju, a ni autori ne znaju tko im je recenzirao rad. Kako bi se to postiglo, osim brisanja vlastitog imena i drugih podataka koji bi mogli ukazati na identitet autora u samom tekstu rada (npr. sveučilište, fakultet, odsjek), valja ukloniti i metapodatke (npr. ime autora) iz svojstava datoteke koja se šalje, kao i maknuti uputnice na radove koje je autor objavio. To se može napraviti tako da se uputnice na vlastite radove u potpunosti izbace. Moguće je i da se umjesto imena navede „Autor“ te da se ne navodi naslov rada (jer i naslov rada može otkriti autora) nego samo godina. Takva se „referenca“ stavlja na početak ili kraj popisa literature u radu. Što točno valja učiniti ovisi o izdavaču pa se i tu treba pridržavati uputa. Ako rad bude prihvaćen, autor pri predaji finalne verzije za tisak treba dati potpune neanonimizirane podatke.

15.2. Koraci u recenzentskom postupku

Uobičajen recenzentski postupak nakon što je rad pristigao u časopis grafički je prikazan na slici 5. Prispjeli radovi obično prolaze početno vrednovanje, pri čemu uređivački ili programski odbor odlučuje je li riječ o radu koji je primjeren časopisu, odnosno konferenciji po temi, kvaliteti, metodama kao i formalno po broju riječi. Ako jest, rad se šalje (obično dvama) recenzentima. Identitet recenzentata i autora rada poznat je samo malom broju ljudi u uređivačkom odboru, npr. izvršnim urednicima. Recenzenti procjenjuju rad, najčešće pomoću recenzentskog obrasca, te obično daju jednu od četiriju preporuka: prihvatiti rad bez promjena, prihvatiti rad s promjenama, prihvatiti rad s većim promjenama (uz obavezu ponovne recenzije) ili odbiti rad. Recenzije s preporukama recenzenta i urednika vraćaju se autorima. Ako je rad prihvaćen s promjenama, autori dobivaju rok da ga dorade, uz označavanje (i opis) promjena koje su unijeli. Ako autori ne prihvaćaju neku promjenu, onda to trebaju objasniti. Ako su tražene manje promjene, odbijanje rada nakon unošenja promjena je rijetko, ali ipak moguće.

Radovi za uredničke monografije ili zbornike prolaze sličan postupak, premda je prihvaćanje uz ponovnu recenziju rjeđa mogućnost. Autorske monografije za poznate izdavače u inozemstvu također prolaze sličan postupak, dok je u Hrvatskoj za monografije i uredničke tomove uobičajeno da recenzije nisu anonimne te se imena recenzentata navode u knjizi.

Pri prijavi sažetka za konferenciju uobičajeno je poslati sve prispjele sažetke na recenziju, a recenzenti obično samo procjenjuju treba li rad prihvatiti ili ne. Traženje promjena u sažetku moguće je, ali nije čest slučaj kad je riječ o konferencijama.

Slika 5. Koraci u recenzentskom postupku

15.3. Sadržaj recenzije

Recenzija obično sadrži opis rada, pregled njegovih prednosti i nedostataka, sugestije za dorade i konačnu preporuku. Recenzenti često komentare unose i u sam rukopis. Rad se procjenjuje s obzirom na saznanja u znanstvenom području kojem rad pripada te se recenzenti obično pitaju je li rad izvoran i značajan doprinos određenom području s obzirom na postojeću literaturu, teorijski okvir, metode, podatke, rezultate i njihovu analizu. Dakle, dok smo u kritičkom čitanju govorili o tome da se rad kritički čita iz pozicije relevantnosti za vlastito istraživanje, u slučaju recenzije ga se promatra iz pozicije znanstvenog doprinosa. Uz tu razliku, sva pitanja o procjeni sadržaja i forme rada navedena kao pomoć pri kritičkom čitanju služe i recenzentima.

Pri sastavljanju recenzije recenzenti obično teže biti što objektivniji. Dobre su recenzije konstruktivne, odnosno ne daju paušalne tvrdnje i prazne kritike, već specifične primjere iz rada koji se recenzira. Dobre recenzije također daju i detaljne preporuke o tome kako poboljšati rad, kao i (eventualne) preporuke o literaturi koju valja uvrstiti. Ipak, ponekad situacija nije idealna te se zna dogoditi da recenzenti budu površni ili nedovoljno konstruktivni u svome radu. U tom slučaju, urednici mogu dati preporuke o tome koje bi dijelove recenzije autor trebao uzeti u obzir ili autor sam može argumentirano odbiti neke od recenzentskih sugestija.

15.4. Prihvaćanje i odbijanje rada

Prihvaćanje rada za objavu ili sažetka za sudjelovanje na konferenciji velik je uspjeh. Ovisno o časopisu, za određeni broj radova urednici na početku procjenjuju da ne odgovaraju časopisu po temi, načinu obrade, metodama, kvaliteti i sl. pa ih i ne šalju na recenziju. Primjerice, nakladnik Elsevier navodi da za časopise koje objavljuje u početnom vrednovanju bude odbijeno 30–50 % radova (Elsevier 2015). Za časopise koji su poznati i imaju visok faktor odjeka,⁴²

⁴² Faktor odjeka (engl. *impact factor*) scijentometrijska je mjera citiranosti članaka objavljenih u nekom časopisu, a među znanstvenicima se koristi kao oznaka „važnosti“ i „kvalitete“ nekog časopisa. Kao i druge slične mjere, faktor odjeka podložan je različitim kritikama (npr. da se njime može manipulirati, da nije pogodan za časopise koji ne objavljuju na engleskom i sl.).

ukupna prolaznost radova može biti izrazito mala, ispod 15 %, pa sve do 50 % i više za časopise s manjim faktorom odjeka (v. npr. Egbert 2007: 165–166 za časopise iz primijenjene lingvistike). Prolaznost sažetaka za konferencije je obično veća, 50 % i više. Ipak, ove postotke treba uzeti s rezervom, s obzirom na to da razlike doista mogu biti velike.

Ako je bila riječ o prijavi sažetka za konferenciju, autor rijetko dobiva detaljnu recenziju s povratnom informacijom o kvaliteti rada, već samo informaciju o prihvatanju ili odbijanju rada i eventualno kratki komentar. Kad je riječ o časopisima i knjigama, recenzija je dulja i autoru daje dobru priliku da svoj rad sagleda iz drugog kuta i nauči nešto novo.

Ako je rad prihvaćen s promjenama, pri pripremi sljedeće verzije rada ključno je imati na umu da je recenzijama cilj poboljšati rad. To znači da recenzije vlastitog rada, koliko god je to moguće, valja sagledati „izvana“ – ne kao napad na vlastiti način razmišljanja, nego kao priliku da se poboljša sam rad. S obzirom na to, valja pronaći ravnotežu između prihvatanja predloženih promjena i njihova odbijanja. Recenzenti i urednici časopisa obično očekuju da će najveći broj recenzentskih primjedbi biti prihvaćen, što također valja imati na umu. Zna se dogoditi i to da dva recenzenta daju dijametralno suprotne komentare: na primjer, jedan kaže da nešto valja proširiti, a drugi da to isto valja skratiti ili izbrisati. Ako urednik nije dao jasan naputak o tome, autor može sam procijeniti što će učiniti. Što god učinio, autor treba jasno označiti koje je promjene proveo u samom radu, a najbolje je i u zasebnom dokumentu navesti sve točke iz recenzije, objašnjavajući koje su promjene unesene, a koje nisu i zašto.

Može se dogoditi da recenzenti daju i različite preporuke u vezi s objavljivanjem rada (npr. jedan recenzent predlaže odbijanje, a drugi prihvatanje rada). Tada se rad može poslati na treću recenziju ili urednik može donijeti odluku sagledavajući obje recenzije. U tim je slučajevima moguće da će se od autora tražiti da rad revidira na gore opisan način, ali će se rad ponovno poslati recenzentima da provjere jesu li zadovoljni promjenama.

Ako je rad odbijen u početnom vrednovanju, obično je iz pisma uredništva jasno zašto: je li razlog slabost samog rada ili rad ne odgovara temi časopisa. Ako je rad dobio negativne recenzije, iz samih je recenzija (a ponekad i iz pisma urednika) obično jasno zašto je došlo do toga. Negativne je recenzije važno shvatiti kao savjet za budući znanstveni rad. To je ponekad jako teško, ali negativne recenzije trebale bi nam biti poticaj za daljnji rad, a ne za odustajanje.

ZADACI:

1. Anonimizirajte vlastiti znanstveni tekst.
2. Izaberite nekoliko časopisa iz znanstvenog područja koje vas zanima, na njihovim internetskim stranicama potražite podatke o koracima u postupku recenzije i usporedite ih međusobno i s koracima navedenim u poglavlju. Koje su eventualne razlike i iz čega one proizlaze?
3. Zamolite kolegu da napiše recenziju vašeg teksta (npr. seminarskog rada) prema uputama ili recenzentskom obrascu nekog časopisa, a vi učinite isto s nekim njegovim radom. Razmijenite recenzije, proučite ih i raspravite kako bi vam pomogle pri poboljšavanju vaših radova.

PROČITAJTE VIŠE:

Egbert (2007) daje opis različitih načina na koji se procjenjuje kvaliteta časopisa u primijenjenoj lingvistici, ali je opis dovoljno širok da vrijedi i za područje prevođenja. Recenzentski su postupci u različitim časopisima obično do neke mjere slični i mogu se naći na internetskim stranicama tih časopisa. Evo tri primjera:

- časopis *Jezikoslovlje*: <https://www.ffos.unios.hr/jezikoslovlje/nakon-prijave-rukopisa>
- časopisi nakladnika Wiley: <https://authorservices.wiley.com/Reviewers/journal-reviewers/index.html>
- časopisi nakladnika Taylor and Francis: <https://authorservices.taylorandfrancis.com/peer-review/>.

Sve su poveznice osvježene 18. srpnja 2020.